

Локальна ідентичність та «соціальне включення» в умовах децентралізації влади в Україні

Вікторія Лола, Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

Стаття присвячена дослідженню проблем формування локальної ідентичності та «соціального включення» в умовах об'єднаних територіальних громад. Доведено актуальність проблеми «соціального виключення» в громаді та її зв'язок з доступом людини до ресурсів. Обґрунтовано вплив «соціального включення/виключення» на процеси залучення громадськості до вирішення питань місцевого значення, формування соціальної взаємодії та солідарності. Визначено особливості його здійснення у контексті децентралізації влади та формування об'єднаних територіальних громад. Розкрито підхід до розуміння соціального виключення в громаді як способу зведення бар'єрів, за допомогою яких посадові особи місцевого самоврядування намагаються протидіяти представникам громади в отриманні доступу до ресурсів та можливості розпоряджатися ними. Встановлено, що соціальне включення слід розглядати як фундаментальну форму соціальної взаємодії і механізм відтворення суспільного порядку в громаді, зокрема, шляхом формування локальної ідентичності. З'ясовано основні проблеми, що виникають у контексті соціального виключення людини із мережі соціально-економічної взаємодії в громаді. Проаналізовано чинники, що обумовлюють ці процеси. Доведено, що соціальна інклюзія неможлива без подолання дезорієнтації людини у суспільстві, формування лояльності та конформності груповим цілям, нормам та цінностям. Це досягається у процесі ідентифікації з певною соціальною групою або спільнотою (ідентичністю). Проаналізовано загрози щодо поширення соціальної ексклюзії окремих територій, які опинилися в умовах периферії й не отримують належного доступу до розподілу ресурсів та послуг. Зроблено висновок, що соціальна інклюзія має бути складовою загальної політики консолідації громади, конструювання її нової ідентичності.

Ключові слова: локальна ідентичність, соціальне включення, соціальне виключення, децентралізація влади, об'єднана територіальна громада, місцеве самоврядування, соціальна взаємодія, солідарність, посадові особи місцевого самоврядування

Local identity and "social inclusion" in the conditions of decentralization of power in Ukraine

Victoria Lola, Dnipropetrovsk Regional Institute for Public Administration National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

The article is devoted to the research of problems of formation of local identity and "social inclusion" in the conditions of united territorial communities. The relevance of the problem of social exclusion in the community and its relation to human access to resources has been proved. The influence of "social inclusion / exclusion" on the processes of public involvement in solving issues of local importance, formation of social interaction and solidarity is substantiated. The peculiarities of its implementation in the context of decentralization of power and formation of united territorial communities are defined. An approach to understanding social exclusion in the community as a way of erecting barriers through which local government officials try to counteract community representatives in accessing and managing resources is disclosed. It has been established that social inclusion should be considered as a fundamental

form of social interaction and a mechanism of social order reproduction in the community, in particular, through the formation of local identity. The main problems that arise in the context of social exclusion of a person from the network of socio-economic interaction in the community are identified. The factors that determine these processes are analyzed. It is proved that social inclusion is not possible without overcoming the disorientation of a person in society, forming loyalty and conformity to group goals, norms and values. This is achieved in the process of identifying with a particular social group or community (identity). Threats to the spread of social exclusion of certain territories, which find themselves in the periphery and do not receive adequate access to the distribution of resources and services, are analyzed. It is concluded that social inclusion should be an integral part of the general policy of community consolidation and the construction of its new identity.

Keywords: *local identity, social inclusion, social exclusion, decentralization of power, integrated territorial community, local self-government, social interaction, solidarity, local government officials*

Локальная идентичность и «социальное включение» в условиях децентрализации власти в Украине

Виктория Лола, Днепропетровский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины

Статья посвящена исследованию проблем формирования локальной идентичности и «социального включения» в условиях объединенных территориальных громад. Доказана актуальность проблемы «социального исключения» в обществе и ее связь с доступом человека к ресурсам. Обосновано влияние «социального включения/исключения» на процессы привлечения общественности к решению вопросов местного значения, формирования социального взаимодействия и солидарности. Определены особенности его осуществления в контексте децентрализации власти и формирования объединенных территориальных громад. Раскрыт подход к пониманию социального исключения в обществе как способа возведения барьеров, с помощью которых должностные лица местного самоуправления пытаются противодействовать представителям общества в получении доступа к ресурсам и возможности распоряжаться ими. Установлено, что социальное включение следует рассматривать как фундаментальную форму социального взаимодействия и механизм воссоздания общественного порядка, в частности, путем формирования локальной идентичности. Выявлены основные проблемы, которые возникают в контексте социального исключения человека из сети социально-экономического взаимодействия в обществе. Проанализированы факторы, которые обуславливают эти процессы. Доказано, что социальная инклюзия невозможна без преодоления дезориентации человека в обществе, формирование лояльности и конформности групповым целям, нормам и ценностям. Это достигается в процессе идентификации с определенной социальной группой или сообществом (идентичностью). Проанализированы угрозы относительно распространения социальной эксклюзии отдельных территорий, которые очутились в условиях периферии и не получают надлежащего доступа к распределению ресурсов и услуг. Сделан вывод, что социальная инклюзия должна быть составляющей общей политики консолидации громады, конструирования ее новой идентичности.

Ключевые слова: *локальная идентичность, социальное включение, социальное исключение, децентрализация власти, объединенная территориальная громада, местное самоуправление, социальное взаимодействие, солидарность, должностные лица местного самоуправления*

Вступ.

Формування спроможних та самодостатніх територіальних громад як складова реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні передбачає, у першу чергу, передачу максимальної кількості повноважень публічної влади на найближчий до громадянина рівень – громадам, їх ресурсне забезпечення й формування абсолютно нових підходів до розуміння сутності поняття «відповідальності посадових осіб місцевого самоврядування». Натомість результативність усіх трансформацій та змін неможливо забезпечити без участі як в управлінських, так і в соціально-економічних процесах самої громади як первинного суб'єкта місцевого самоврядування. Саме тому на тлі всіх перетворень постає проблема активізації жителів території, максимального залучення їх не лише до громадської участі, але й до формування активної життєвої позиції у населення загалом, зокрема й у соціально-економічному контексті, подолання громадянської пасивності та споживацьких настроїв тощо. Вирішення цього завдання безпосередньо пов'язане з формуванням локальної ідентичності як важливого фактора консолідації територіальної громади, її «ціннісного» ядра і визначального фактору майбутнього розвитку. Одночасно, враховуючи важливе соціально-економічне навантаження, яке покладається на громаду в умовах децентралізації влади, цікавим і доцільним є розгляд вказаних процесів у контексті теорії «соціального включення/виключення».

Концепція соціального включення/виключення отримала достатнє поширення у сучасній соціологічній та політичній думці. Розробка та обґрунтування її основних положень у західних країнах проводяться вже тривалий час. Це знайшло відображення у працях П. Абрахамсона, У. Бека, П. Стробела, З. Баумана та ін. Серед вітчизняних дослідників слід відзначити публікації О. Макарової, С. Оксамитної, О. Рєвнівцевої Ю. Савельєва, В. Хмелька тощо.

Слід зауважити, що поняття «соціального включення/виключення» ще з 90-х

років ХХ ст. набуло значного поширення не тільки у теоретичних напрацюваннях суспільних наук, а й у соціально-політичному дискурсі різних країн [1]. Але, не зважаючи на це, в Україні ця тема є ще недостатньо розробленою. У наукових дослідженнях з публічного управління вона майже не знайшла відображення, не зважаючи на те, що проблема «залучення» громадськості до публічного управління є дуже популярною і знайшла належне висвітлення у відповідних наукових виданнях. Разом з тим хотілось би наголосити на взаємозв'язку, який існує між «соціальним виключенням» та кризою ідентичності в українському суспільстві на усіх рівнях його функціонування: від національного до локального. Гостроти цьому питанню надає реформа децентралізації публічного управління та необхідність пошуку нових моделей соціальної взаємодії в умовах формування об'єднаних територіальних громад, що і обумовлює актуальність даного дослідження.

Метою даної статті є дослідження взаємозв'язку між формуванням локальної ідентичності у новостворених об'єднаних територіальних громадах та подоланням соціальної інклюзії, яка супроводжує ці процеси, розробка відповідних пропозицій і рекомендацій.

Виклад основного матеріалу.

Власне, сутність концепції соціального включення зводиться до розкриття двох взаємопов'язаних процесів та явищ, які позначаються термінами «виключення (exclusion)» та «включення (inclusion)». При цьому поняття «соціальне включення» цілкомитов підпорядковане наявним теоретичним інтерпретаціям соціального виключення. Останнє концептуалізується як брак участі в основних видах діяльності суспільства (С. Оксамитна) [2], або, у більш широкому розумінні, як розрив соціальних зв'язків, що призводить до зменшення участі, доступу та солідарності (Ю. Савельєв) [3], тобто соціального виключення людини з системи соціальних відносин.

Можна вважати, що в Україні введення в дискурс публічної політики проблематики соціального виключення відбулося на

початку другого десятиліття XXI ст. Так, зокрема, у 2013 р. було підготовлено Національну доповідь про людський розвиток «Україна: на шляху соціального залучення» (незалежне видання Програми розвитку ООН в Україні, підготовлене у співпраці з Інститутом демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, Інститутом політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України та Українським центром соціальних реформ), у якій привертається увага до причин та особливостей соціального виключення в Україні [4]. Варто зазначити, що у доповіді поняття «соціальне виключення» та «соціальне включення» вживаються як «соціальне відторгнення» та «соціальне залучення», що характеризує певну понятійну неусталеність та відсутність єдиних підходів до перекладу термінів «exclusion» та «inclusion» у вітчизняній науці (з іншого боку, досить часто у вітчизняній науковій літературі можна знайти й вживання понять за аналогією до англійського варіанту – «ексклюзія» та «інклюдія»).

Доцільність дослідження соціального включення на рівні територіальної громади є очевидною. Так, зокрема, Я. Котенко та А. Ткачук, досліджуючи розвиток більшості територіальних громад, визначають низку суттєвих проблем, які виникають на сучасному етапі. Серед них варто відзначити: «неспроможність членів громад до солідарних дій, спрямованих на захист своїх прав, інтересів та досягнення спільних цілей розвитку громади; ... зростання у територіальних громадах соціальної напруги внаслідок корпоратизації ОМС, закритості і непрозорості їх діяльності, ...; неузгодженість політики місцевих територіальних органів виконавчої влади, їх установ, ОМС з реальними інтересами територіальних громад та відсутність механізмів виявлення зазначених інтересів; нерозвиненість у територіальних громадах практики соціальних ініціатив і соціальної економіки з виробництва соціальних, культурних, побутових, медичних, інформаційних та інших послуг для їх членів; невикористання ресурсного потенціалу цього сектору у місцевому розвитку» [5, с. 12].

Це засвідчують і результати соціологічних досліджень. Так, наприклад, за даними Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, який наприкінці 2016 р. здійснив дослідження, спрямоване на вивчення думок і позицій ключових учасників і стейкхолдерів реформи децентралізації (проект «Посилення місцевих громад завдяки діалогу та участі» за фінансової підтримки Національного фонду демократії (National Endowment for Democracy)), загальна готовність громадян брати участь у вирішенні проблем своїх громад не надто висока: 32 % опитаних висловили бажання робити це в разі розширення прав ОМС. Однак і серед них більшість надає перевагу пасивним або опосередкованим інструментам впливу: 29 % готові голосувати на виборах, 24 % – брати участь у роботах із благоустрою. Популярність більш безпосередніх механізмів – участі в громадських слуханнях, органах самоорганізації населення чи громадських радах при ОМС – нижча [6].

Разом з тим рівень включеності (досить часто вживається поняття «залученості») жителів тієї чи іншої території в мережу соціальних відносин та колективної взаємодії є визначальним фактором формування громади не як формального об'єднання жителів, що постійно проживають у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр, як це визначено в законодавстві [7], а як спільноту людей – соціальний організм, що має спільні інтереси, соціальні взаємодії, здатний на певні колективні дії. Саме ця спільність визначає можливість вирішувати проблеми, які постають перед ними, разом досягати визначених цілей. Тобто не можна не погодитися з Я. Котенком та А. Ткачуком, що «відповідальна та спроможна територіальна громада – це не просто певний загальний мешканців, що проживають у поселенні – селі, селищі або місті чи в декількох селах. Це, насамперед, певна суспільна і психологічна сутність» [5, с. 13], яка з одного боку визначається місцем, де разом проживають люди, влас-

не самими цими людьми, та, поперед все, їх цінностями та взаємовідносинами, які є між ними. «Появі такої громади сприяє відчуття єдності, солідарності, довіри, поваги, взаєморозуміння серед її членів, а також ідентичності» [5, с. 14].

З іншого боку, концепція соціального включення/виключення в соціологічній теорії має достатньо ґрунтовне уявлення про взаємозв'язок даних процесів із рівнем соціального розвитку суспільства, тобто рівнем соціальної забезпеченості людини, її добробуту, наявністю доступу до ресурсів та соціальних послуг. Саме тому, говорячи про соціальне включення/виключення в умовах громади не можемо не враховувати той факт, що у дійсності питання громадянської та соціально-економічної активності людини є достатньо тісно пов'язаними. Готовність жителів громади до конструктивної участі у вирішенні спільних проблем ґрунтується на певному рівні їх економічної активності та соціальної забезпеченості. Цей взаємозв'язок достатньо категорично підкреслюють сучасні європейські вчені, які визнають, що соціальне виключення, як правило, пов'язане з бідністю, – це прямий шлях до втрати громадянських прав та ідентифікації себе з громадою. Людині, яка веде щоденну боротьбу за фізичне виживання, ніколи цікавитися громадським, політичним чи культурним життям суспільства. Водночас влада у цих сферах поступово зосереджується в руках вузького кола «професіоналів», і відокремленими від ухвалення рішень стають вже не тільки соціально виключені, маргінальні групи, а й уся громада [8]. Ця позиція напруги витікає з розуміння соціального виключення як побічного, майже неминучого ефекту розвитку сучасного суспільства, що, за Т. Парсонсом, є не що інше, як процес диференціації та все вужчої спеціалізації соціальних інститутів, які вимагають від своїх учасників повного підпорядкування. Зважаючи на величезну кількість соціальних інститутів у сучасному суспільстві, а також на суперечливість їхніх правил і норм, людина, яка дотримується стандартів одного з них, просто вимушена «випадати» із інших [8].

Серед іншого, слід зазначити, що у соціальних науках існує розуміння соціального виключення як способу зведення бар'єрів, за допомогою яких професійні групи намагаються протидіяти представникам інших груп в отриманні тих чи інших привілеїв та переваг [8] (на рівні громади такими професійними групами є посадові особи місцевого самоврядування). І щодо цього слід зауважити, що досить часто успішність реформи децентралізації влади обумовлюється особистісним фактором, тобто, залежить від конкретної людини – голови, депутатів, старости, керівників комунальних установ та підприємств, тощо, їх професіоналізму та рівня усвідомлення відповідальності, що на них покладається. Наслідком цього може стати те, що усі ресурси та потоки в громаді концентруються у руках її голови, рада стає підконтрольною, формуються корупційні ризики, орієнтація на особисті зв'язки, клановість, а не на ефективність і доцільність [10, с. 80].

Натомість соціальне включення людини до системи соціальної взаємодії (у даному випадку – участі у здійсненні народовладдя через інструменти безпосередньої та представницької демократії) забезпечує по можливості ширшу репрезентацію інтересів населення, створює умови для консолідації громади як соціальної спільноти, формує світоглядний фундамент її спроможності та самодостатності. Не можна не погодитися з тезою О. Рєвнівцевої, що соціальне включення є не менш важливим для громади, ніж для самих «виключених» [8]. Саме тому соціальне включення слід розглядати як фундаментальну форму соціальної взаємодії і механізм відтворення суспільного порядку в громаді, зокрема й шляхом формування локальної ідентичності.

Аналізуючи зазначені проблеми в умовах формування спроможної самодостатньої громади варто відзначити декілька аспектів. По-перше, соціальне включення в систему соціальної взаємодії в громаді певних категорій населення (чи то економічного, чи то соціального, чи то політичного характеру) є важливою складовою її

консолідації та мобілізації її соціального ресурсу. Вирішення цього завдання є дотичним до розв'язання проблеми формування та використання такого соціального ресурсу території як соціальний капітал. Цікаво, що у теорії соціальної науки спроби подібним чином вирішити це питання вже робилися. Так, наприклад, Л. Уїлсон розглядає соціальне включення в поєднанні з соціальним капіталом як показник міри згуртованості/конфлікту, який можна застосовувати до будь-яких спільнот та до відносин між різними громадами [3; 11]. На основі цього ним був розроблений індекс включення, який використовувався в дослідженні місцевих громад в Австралії і охоплює такі критерії: аспект єднання всередині громади; подібність (відмінність) у рівні доходу, статусі, конфесійній та етнічній приналежності і в політичних уподобаннях; а також суб'єктивне відчуття того, наскільки наявні відмінності можуть викликати проблеми [3; 11]. Таким чином, соціальна інклюзія не можлива без подолання дезорієнтації людини у суспільстві, формування лояльності та конформності груповим цілям, нормам та цінностям тощо. Усе це досягається у процесі ідентифікації з певною соціальною групою або спільнотою, до якої людина належить або прагне належати. Почуття співпричетності, що формується при цьому, забезпечує соціальну мобілізацію та консолідацію, та, власне, соціальне включення людини в механізми соціальної взаємодії. Варто зазначити, що ідентифікація людини з певною «уявною спільнотою» в територіально-просторовій системі координат є однією з базових для людини, оскільки пов'язана із такою цінністю як «Дім», що «... виступає головним елементом малої батьківщини для багатьох поколінь, основою, що формує локальну ідентичність» [5, с. 19].

Іншою гранню аналізу проблеми соціального включення на рівні територіальної громади є те, що сам процес соціального включення є важливою складовою формування локальної ідентичності. Це судження ґрунтується на розумінні ідентичності не як чогось усталеного, а як динамічної системи ідей, ідеалів, норм

та цінностей, а саме такою вона є в умовах децентралізації влади, коли поступово відбувається трансформація (руйнування, розмивання, розширення тощо) традиційних територіальних утворень (спільнот) на локальному рівні, а отже, й усталених локальних ідентичностей. Процеси об'єднання (укрупнення) територіальних громад не лише створюють умови для певних перспектив їх соціально-економічного розвитку, а й провокують певні загрози щодо поширення соціальної ексклюзії окремих категорій населення, а то й навіть окремих територій (населених пунктів), які опинилися в умовах периферії щодо адміністративного (а отже, фінансового, політичного центру нової громади) й не отримують належного доступу до розподілу ресурсів, процесів ухвалення рішень чи то навіть окремих соціальних послуг. У таких умовах соціальна інклюзія (залучення) стає не самоціллю, а складовою загальної політики консолідації громади, конструювання її нової ідентичності й поступово втілюється у відповідній муніципальній політиці [9]. Більше того, важко не погодитися з авторами аналітичного дослідження НІСД за результатами реформи децентралізації влади в Україні (2019), що усвідомлення громадою того, що вона є повноправним учасником процесів управління, є важливим чинником формування нової ідентичності об'єднаної громади, яка є самостійною управлінською, економічною одиницею, з чітко виписаними і унормованими повноваженнями, з прямими відносинами з державним бюджетом, ширшими можливостями формувати проекти, залучати інвестиції [10, с. 79].

Слід зауважити, що в загальному, децентралізація влади та укрупнення територіальних громад покликані подолати проблеми, що виникають у зв'язку з проблемами «соціального виключення», що полягає у наближенні надання соціальних та адміністративних послуг населенню. Серед них пріоритетне значення мають доступ до медичної допомоги, освіти, соціального захисту населення тощо, залучення населення до формування та ухвалення управлінських рішень, реалізація

принципу прямого народовладдя, планування соціально-економічного розвитку громади, регуляторної політики на місцевому рівні тощо. Натомість, попри намагання максимально реалізувати принцип субсидіарності та наблизити надання відповідних послуг до населення, у ході здійснення децентралізації влади, шляхом формування ОТГ, виникають цілком обумовлені процеси централізації влади всередині самої ОТГ. І те, що на рівні держави вбачається як включення (інклюзивність розвитку громад, яка досягається передачею широких повноважень та ресурсів органам місцевого самоврядування, що змушує їх представників ефективніше реагувати та розв'язувати місцеві проблеми, громадянам дає більше інструментів безпосереднього впливу [10, с. 71]), на рівні громади має форму соціальної ексклюзії – неврахування прав та інтересів периферійних територій громади при плануванні її розвитку, розподілі та використанні ресурсів громади тощо. Прикладом цього може стати формування освітніх округів – створення опорних шкіл за рахунок пониження ступеня наявних закладів середньої освіти, реформування надання медичної допомоги – закриття ФАПів та амбулаторій, нівелювання статусу районних закладів медичної освіти за рахунок скорочення переліку спектру послуг та наявних фахівців, які можуть надати необхідну спеціалізовану медичну допомогу населенню, тощо. Важливу роль при цьому відіграє певне «виключення» за географічним принципом, коли переважна кількість послуг та «переваг» концентруються у «центрі» утвореної ОТГ, у той час як периферії – старостинські округи – мають певні обмеження. А у деяких випадках і взагалі відмову від деяких послуг. В ідеалі ОТГ має на свій розсуд вирішити це питання, максимально врахувавши потреби та інтереси її жителів, натомість практично завжди пріоритетну роль відіграє фактор економічної доцільності та ефективності, який, власне, є одним із вирішальних при проведенні укрупнення громад.

Висновки.

Підсумовуючи, слід наголосити на наступному:

1. «Включеність» (залучення) у мережу соціальних відносин та колективної взаємодії є визначальним фактором формування громади як певного соціального організму, який функціонує на основі спільності інтересів, соціальної довіри та здатності до колективної дії. Важливою ознакою такої громади є наявність спільної ідентичності.

2. Соціальне виключення безпосередньо пов'язане з рівнем розвитку суспільства, наявністю доступу до ресурсів та соціальних послуг. Одним з основних факторів, що обумовлюють виникнення соціальної ексклюзії є соціально-економічний фактор, зокрема, бідність. Це прямий шлях до втрати громадянських прав та ідентичності з громадою.

3. Соціальне включення передбачає, перш за все, підвищення рівня економічної активності людини, подолання пасивності та споживацтва як в соціально-економічному, так і в суспільно-політичному контексті. Залучення людини до системи соціальної взаємодії (у т.ч. й через інструменти громадської участі) забезпечує по можливості ширшу репрезентацію інтересів населення, створює умови для консолідації громади як соціальної спільноти, формує світоглядний фундамент її спроможності та самодостатності, норми та цінності.

4. Діяльність посадових осіб місцевого самоврядування у формуванні локальної ідентичності та соціального включення громади може мати два різні вектори спрямування: по-перше, це коли у наслідок зосередження повноважень та ресурсів в руках вузького кола «професіоналів» створюються умови для соціального виключення всієї громади, а, з іншого боку, саме від голови громади, депутатського корпусу залежить загальна політика щодо формування соціально-комфортних умов життя в ОТГ, пошуку консолідуючої ідеї, формування локальної ідентичності, стимулювання прояву у громадськості соціально (та економічно) активної життєвої позиції. Одним

із аспектів соціального виключення в умовах формування об'єднаних територіальних громад є централізація влади – повноважень та ресурсів в самих ОТГ, неврахування (або недостатнє врахування) прав та інтересів периферійних територій громади, що безпосередньо пов'язано з розмитістю їх ідентичності, відсутністю ідейно-ціннісної спорідненості.

Таким чином, соціальне включення слід

розглядати як фундаментальну форму соціальної взаємодії і механізм відтворення суспільного порядку в громаді, зокрема й шляхом формування локальної ідентичності. Спільність соціальної інклюзії та локальної ідентичності полягає у подоланні дезорієнтації людини у суспільстві, формуванні лояльності груповим цілям, консолідації та мобілізації громади на виконання соціально значущих проєктів.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Савельєв Ю. Оцінка концептуальних засад політики соціального включення (соціальної інклюзії) у Європейському союзі (Assessment of Conceptual Grounds of the Policy of Social Inclusion in the European Union). URL: https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2814872_code2283609.pdf?abstractid=2814872&mirid=1.
2. Оксамитна С., Хмелько В. Соціальна ексклюзія в Україні на початковій стадії реставрації капіталізму. *Соціол.: теорія, методи, маркетинг*. 2004. № 3. С. 66–77.
3. Савельєв Ю. Соціальне включення та ексклюзія як форми взаємодії у суспільстві: евристичний потенціал соціологічних концепцій. *Український соціум*. 2015. № 4. С. 64–71. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Usoc_2015_4_8.pdf.
4. Лібанова Е., Левенець Ю., Макаров О., Котигоренко В., Черенько Л. та ін. Національна доповідь про людський розвиток 2011 «Україна: на шляху до соціального залучення». Київ. 2011. 124 с.
5. Котенко Я., Ткачук К. Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад (навчальний модуль). Київ : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 48 с.
6. Децентралізація: результати, виклики та перспективи. Проміжний звіт. URL: <https://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-rezultati-vikliki-i-perspektivi>.
7. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР : із змінами. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
8. Ревнівцева О. В. Соціальне включення: проблеми визначення та дослідження. *ІДСД*. 2008. № 1. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8940/08-Revniuzeva.pdf?sequence=1>.
9. Лола В. Локальна ідентичність та «соціальне включення» в умовах децентралізації. Науково-практичне забезпечення розвитку та співробітництва об'єднаних територіальних громад : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Дніпро, 30 жовтня – 30 листопада 2018 р. / за заг. ред. І. А. Чикаренко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. С. 175–179. URL: http://www.dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/2018_10_30_materialy_mup.pdf.
10. Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. та ін. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу. Аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2019. 115 с.
11. Wilson L. Developing a Model for the Measurement of Social Inclusion and Social Capital in Regional Australia. *Social Indicators Research*. 2006. Vol. 75. No. 3. P. 335–360.

REFERENCES

1. Savieliev, Yu. *Otsinka kontseptualnykh zasad polityky sotsialnoho vkluchennia (sotsialnoi inkluzii) u Yevropeiskomu soiuzi [Assessment of Conceptual Grounds of the Policy of Social Inclusion in the European Union]*. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID2814872_code2283609.pdf?abstractid=2814872&mirid=1 [in Ukrainian].
2. Oksamytna, S., & Khmelko, V. (2004). *Sotsialna ekskliuziia v Ukraini na pochatkovii stadii restavratsii kapitalizmu [Social exclusion in Ukraine at the initial stage of restoration of capitalism]*. *Sotsiol.: teoriia, metody, marketynh – Sociology: theory, methods, marketing*, 3, 66–77 [in Ukrainian].
3. Saveliev, Yu. (2015). *Sotsialne vkluchennia ta ekskliuziia yak formy vzaiemodii u suspilstvi: evrystychnyi potentsial sotsiolohichnykh kontseptsii [Social inclusion and exclusion as a form of interaction in society: the heuristic potential of sociological concepts]*. *Ukrainskyi sotsium – Ukrainian society*, 4, 64–71. Retrieved from http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Usoc_2015_4_8.pdf [in Ukrainian].

4. Libanova, E., Levenets, Yu., Makarov, O., Kotyhorenko, & V., Cherenko, L. et al. (2011). *Natsionalna dopovid pro liudskiy rozvytok 2011 "Ukraina: na shliakhu do sotsialnoho zaluchennia" [National Human Development Report 2011 "Ukraine: Towards Social Inclusion"]*. Kyiv [in Ukrainian].
5. Kotenko, Ya., & Tkachuk, K. (2016). *Lokalna identychnist yak umova rozvytku obiednanykh terytorialnykh hromad (navchalnyi modul) [Local identity as a condition for development of united territorial communities (training module)]*. Kyiv: IKTs "Lehalnyi status" [in Ukrainian].
6. Detsentralizatsiia: rezultaty, vyklyky ta perspektyvy. Promizhnyi zvit [Decentralization: results, challenges and prospects. Interim Report]. Retrieved from <https://dif.org.ua/article/detsentralizatsiya-rezultati-vykliki-i-perspektivi> [in Ukrainian].
7. Pro mistseve samovriaduvannia: Zakon Ukrainy vid 21 trav. 1997 r. № 280/97-VR: iz zminamy [On Local Self-Government: Law of Ukraine of 21 May. 1997 No. 280/97-BP: as amended]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
8. Rievnitseva, O. V. (2008). Sotsialne vkluchennia: problemy vyznachennia ta doslidzhennia [Social Inclusion: Problems of Definition and Research]. *IDS – IDSS, 1*. Retrieved from <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8940/08-Revnitseva.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
9. Lola, V. (2018). Lokalna identychnist ta «sotsialne vkluchennia» v umovakh detsentralizatsii [Local Identity and "Social Inclusion" in Decentralization]. Proceedings of the Scientific and Practical: *Naukovo-praktychne zabezpechennia rozvytku ta spivrobitnytstva obiednanykh terytorialnykh hromad – Scientific and practical support of development and cooperation of the united territorial communities*. (pp. 175–179). I. A Chykarenko (Ed.). Dnipro: DRIDU NADU. Retrieved from http://www.dridu.dp.ua/konf/konf_dridu/2018_10_30_materialy_mup.pdf [in Ukrainian].
10. Zhalilo, Ya. A., Shevchenko, O. V., & Romanova, V. V. et al. (2019). *Detsentralizatsiia vlady: poriadok dennyi na serednostrokovu perspektyvu. Analitichna dopovid [Decentralization of power: an agenda for the medium term. Analytical report]*. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. Kyiv [in Ukrainian].
11. Wilson, L. (2006). Developing a Model for the Measurement of Social Inclusion and Social Capital in Regional Australia. *Social Indicators Research, 75 (3)*, 335–360.

Лола Вікторія Василівна

Кандидат наук з державного управління
Дніпропетровський регіональний інститут
державного управління Національної академії
державного управління при Президентові України
49044, Дніпро, вул. Гоголя, 29

Lola Victoria

Ph.D. of Public Administration
Dnipropetrovsk Regional Institute for Public
Administration National Academy for Public
Administration under the President of Ukraine
29, Gogol Str., Dnipro, 49044, Ukraine

Email: vikalolag@gmail.com

Цитування: Лола В. В. Локальна ідентичність та «соціальне включення» в умовах децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного управління*, 2020 Т. 8, № 1. С. 129–137.

Citation: Lola, V. V. (2020). Lokalna identychnist ta «sotsialne vkluchennia» v umovakh detsentralizatsii vlady v Ukraini [Local identity and "social inclusion" in the conditions of decentralization of power in Ukraine]. *Public administration aspects, 8 (1)*, 129–137.

Стаття надійшла / Article arrived: 07.02.2020

Схвалено до друку / Accepted: 29.02.2020